

ברירת אוכל מתוך פסולת - א

י. בוררים את האוכל מתוך הפסולת, ואין בוררים את הפסולת מתוך האוכל אפילו כשהאוכל מרובה מן הפסולת, וברירתו קשורה בטורח גדול יותר(טז).

יא. עובר אדם על איסור בורר גם כאשר אינו מסיר אלא חלק מן הפסולת, ואילו את שאר הפסולת הוא משאיר במקומה(יז).

יב. העומד לאכול בשר שיש בו עצמות, או דג שיש בו אדרות, אסור לו להסיר בשבת את העצמות או את האדרות תחילה משום איסור ברירה*. וכיצד יעשה? יכניס לתוך פיו את האוכל על הפסולת שבו, דהיינו הבשר על העצם שבו, או הדג על אדרותיו, ואז מותר להוציא את העצם או את האדרות(יח) מתוך הפה, ואין בזה חשש איסור ברירה(יט).

* ולכן יש להיזהר בשעת הכנת חתיכות דג לכבוד אורחים, או ל"קידוש" או לסעודה שלישית בשבת, שלא להוציא את האדרות בשבת עצמה, אלא להכין הכל מבעוד יום. לא עשה כן - יכול להגיש את הדגים בשלמות, ובשעת אכילה יקפיד כל אחד להפריד את הדג מן האדרות ולא להיפך, וראה להלן סעיף סח.

אם דרך זו אינה נוחה לו, יחזיק בעצם ויאכל את הבשר ממנה(כ), או יסיר במזלג(כא) את הבשר מן העצם שבצלחתו(כב), אפילו כשהוא מחזיק בעצם שבצלחת בידו או בסכין שבידו(כג). גם מותר להחזיק ביד אחת בעצם ולמשוך את הבשר ביד האחרת, אף על פי שהעצם שבידו תישאר ללא בשר(כד), וגם מותר להוציא כל אדרה בפני עצמה, אך יש למצצה בפה קודם שיזרקנה(כה).

יג. אינו יכול לנהוג באחת מן הדרכים האלה, כגון האוכל דג ובו אדרות קטנות, יש שמתירים להסיר את האדרות יחד עם מעט מבשר הדג הדבוק בהן(כו), ויש שמחמירים בזה(כז).

יד. ברם, גם אלה הנוהגים להקל ולהוציא את האדרות מן הדג יש להם על מי לסמוך, והוא שיעשו כן ממש בשעת האכילה ולא לפני כן(כח).

(טז) סי' שיט סעי' ד.

(יז) עיין אג"ט מלאכת בורר סעי' ד ומלאכת זורה או"ק א, כי בדין זה חלוקים הבבלי והירושלמי, אי חייבים עליו, כי דעת הבבלי היא דמלאכת בורר היא בעצם מעשה הברירה של הפסולת מתוך האוכל, והוא משצלי"ג, ולכן חייב גם כשהוציא רק חלק מן הפסולת, ואילו הירושלמי סובר שהמלאכה היא תיקון האוכל, וא"כ חייב רק כשנגמר מעשה הברירה וכל האוכל שלפניו הוא מבורר, ועיין סי' שיט בפמ"ג מ"ז ס"ק יג ושם סעי' ג בביה"ל ד"ה לאכול, וראה גם ח"י הר"ן, שבת קמה ב ד"ה התם, ... ומשום בורר ליכא דאפ"י סחית להו בידים לא נפיק דבש מיניה לגמרי, משמע דלא אסר אפ"י בורר כולו.

(יח) ואין בהם משום מוקצה, עיין סי' שח סעי' כז, ש"ש מלאכת בורר בב"ר סוסי"ק כד, חזו"א סי' טו ו - כא, ועיין להלן הערה לו. (יט) עיין חזו"א סי' נד ס"ק א, ועי"ע ש"ש הנ"ל בב"ר סוסי"ק כ בשם הגרי"ד מבריסק זצ"ל, שהיה אוכל גם העצמות, ובשירי המנחה על מנחת שבת סי' פ ס"ק כא בשם הנ"ל, שהיה לועס העצמות ומוצצן קודם שזורקן.

(כ) חזו"א סי' נד ס"ק ה.

(כא) עיין להלן הערה קמא.

(כב) שם בחזו"א.

(כג) שם בחזו"א, ופשוט דאפ"י בסכין שבידו שרינו, וכן שמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל.

(כד) שם בחזו"א.

(כה) סי' שיט סעי' ד בביה"ל ד"ה מתוך וד"ה חייב, ומותר לעשות כן אפ"י אם אין בדעתו לאכול את הדגים מיד, וכדמשמע בביה"ל סוד"ה חייב, ועיין חזו"א סי' נד ס"ק ד, ועיין להלן הערה מב.

(כו) שם בביה"ל סוד"ה מתוך, ע"ש שמיקל כן בפשיטות (וכהבנת החזו"א דלהלן), וכ"ה בש"ש מלאכת בורר בב"ר ס"ק כ, ע"ש, ועיין לעיל הערה כה.

(כז) חזו"א סי' נד ס"ק ג - ד, ועי' להלן הערה מא.

(כח) שם בביה"ל ד"ה מתוך, ואף כי המ"ב בביה"ל שם ועוד אחרונים מלמדים זכות גם על אלה המסירים את העצמות מן הבשר לפני הסעודה לאותה הסעודה, ועיין באריכות בש"ש מלאכת בורר בב"ר ס"ק כ, ועיין גם מנחת שבת סי' פ ס"ק סב, הרי מכיון שהחזו"א סי' נד ס"ק ג - ד ועוד אחרונים

טו. עם כל אלה, בואו ונחזיק טובה לישראל עם קדושים שהנהיגו לאכול בשבת דגים ממולאים (ללא אדרות), לצאת מידי כל הספקות והחששות הללו(כט).

טז. עצמות יבשות (ללא בשר) המצויות בתבשיל שבצלחתו, אסור להסירן, גם אם יש בהן מים, אם אמנם אינו רוצה למוצץן עכשיו(ל), אלא ישאירן במקומן עד לגמר האכילה(לא).

יז. האוכל אבטיח, מכניס לתוך הפה את החתיכה על הגרעינים שבה ומוציא את הגרעינים מן הפה, ואין בזה חשש איסור ברירה(לב). אינו רוצה לעשות כן, ינער את פרוסת האבטיח כדי להסיר את הגרעינים בדרך זו, והוא שיעשה כן סמוך לאכילה(לג). ובאשר לגרעינים שנשארו דבוקים בפרי, הנוהג להקל ולהוציאם מבשר האבטיח, יש לו על מי לסמוך, והוא שיעשה כן סמוך לאכילתו(לד). ולענין הסרת קליפת האבטיח, ראה להלן סעיף לח; ולענין מלון - ראה להלן סעיף לז.

יח. האוכל פרי גלעיני שמבשרו דבוק בגלעין, כגון שזיף או אפרסק, יש מתירים להסיר ביד את הגלעין מבשר הפרי, ודינו כמבואר לעיל סעיף יג. ואם הוא אוכל פרי שגלעינו נפרד מבשרו מבלי שחלק ממנו ישאר דבוק בגלעין, כגון מישמש או שסק, מוטב לפתוח את הפרי באופן שהגלעין יפול מאליו, או להחזיק ביד אחת בגלעין ולהסיר בידו האחרת את הפרי ממנו(לה). אך יש שמתירים גם להסיר ביד את הגלעין* מבשר הפרי, והוא שיעשה כן בשעת האכילה ממש, ולא לפני כן(לו).

* גלעין שאינו ראוי לאכילת אדם, ואף לא לאכילת בהמה, מותר לטלטלו בשעה שמסירו מן הפרי(לז), או שמוציאו מן הפה, גם כאשר לא דבוק בו מגוף הפרי, ומשהסיר את הגלעין מן הפרי או מן הפה, הרי הוא מוקצה(לח), וראה להלן פרק כ סעיף כו.

חולקים על קולא זו מכל וכל, והם מחמירים אפיו בשעת הסעודה ממש, יש להחמיר עכ"פ שלא להכין לפני הסעודה, אלא לעשות כן דוקא בשעת האוכל, שהרבה פוסקים מקילים בזה, ע"ש בביה"ל, ועיין גם ס"י שכא בפמ"ג א"א סוס"ק ל, במ"ב ס"ק פד ובשעה"צ ס"ק צח, ועיין ש"ש הנ"ל, ובדברי המ"ב יל"ע קצת, דבסיי שיט הוא רק מלמד זכות על אלה שמוציאים את העצמות מן הדג, ואילו בסיי שכא ס"ק פד, הוא מתיר ע"מ לאכול מיד. וי"ל כמ"ש בשעה"צ שם ס"ק צט ובביה"ל ד"ה לקלוף, משום שא"א לאכול בלי להסיר הקליפה, ועי' להלן הערה ס.

(כט) ע"י לעיל הערה יט בשם הגר"י מבריסק זצ"ל.

(ל) ס"י שיט סע' ד בביה"ל סוד"ה חייב, חזו"א ס"י נד ס"ק ד.

(לא) שם בביה"ל סוד"ה מתוך.

(לב) ע"י לעיל הערה יט.

(לג) ס"י שיט בכף החיים ס"ק מז, ועיין ס"י שכא במ"ב ס"ק פד וא"א מהדו"ת ס"י שיט סע' ד.

(לד) ע"ש בכף החיים ובמ"ב הנ"ל, ועדיף מהא דאידרות הדגים דלעיל, דהתם אפשר להחזיק ביד אחת את האידרה ואילו בידו השניה ימשוך את האוכל, משא"כ באבטיח, שא"א לעשות כן, והוא היה צריך להכניס לתוך פיו כל חתיכה על גרעיניה, ואין זה מדרך האוכלין, ומכיון שגם בדגים הנ"ל רבו המתירים, עיין לעיל הערה כח, יש להקל בני"ד. וכעין זה מצינו שמותר לקלוף ביצה או בננה אף על גב שהיה אפשר לחתוך אותן לשיניים ולהוציא את האוכל מתוך הקליפה, והיינו משום שדרך אכילתו ע"י קילוף, עיין להלן הערה צה, כך גם כאן בנידון דידן, שמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל.

(לה) חזו"א ס"י נד ס"ק ה.

(לו) ס"י שכא במ"ב ס"ק פד, ועיין לעיל הערה כח, ועיין קצוה"ש ס"י קיא בבדה"ש סוס"ק יח, דפירות שצריכים בדיקה מתולעים, בודקם וזורק הגרעינים בידי, שכן דרך אכילתם.

(לז) עיין חזו"א ס"י מז ס"ק טו, ולעיל הערה יח, ועי"ע ס"י שמ סע' ג בביה"ל סוד"ה שעל הקלף בשם הפמ"ג בענין הסרת שעוה מעל הקלף, ותהלי"ד ס"י שיט ס"ק כו.

(לח) ס"י שח סע' כז, ועיין להלן פ"כ הערה פח.